

Opið bræv til lögtingslimir um uppboðssølu

Klaksvík tann 23. juni 2016

Góðu lögtingslimir,

Tað kann tykjast lægið, at eg vendi mær til tykkara, men eg meti, at tað er neyðugt at varpa ljós á tær avleiðingar, sum eg vænti, at ein uppboðssøla av fiskirættindum kann koma at hava fyri okkara fiskivinnusamfelag. Fyri eini tíð síðani nevndi eg i viðmerking í miðlunum, at uppboðssøla kann gerast byrjanin til endan á okkara fiskivinnu. Fleiri tóku mær hetta ilia upp og hildu meg vera ov drastiskan, dekan ov dapurskygðan og kanska beinleiðis neiligan. Soleiðis er ikki og eg fari niðanfryi at greina mína støðu og hví eg haldi, at vit fara undir eitt eksperiment, sum í longdini fer at kosta samfelagnum meira enn tað gevur.

Sum tit vita, havi eg fingist við fiskivinnu alt mitt liv og havi starvast innan fiskivinnuna í øllum liðum frá ti, at eg sum 12 ára gamal byrjaði at egna, seinni for til skips, til eg gjørðist stjóri i JFK og síðani partvís eigari.

Eg meti meg ti at hava eitt rættiliga gott innlit i fiskivinnuna í Føroyum, men eri stórliga bangin fyri at ein uppboðssøla av fiskirættindum fer at broyta fiskivinnu okkara sera nógv til tað verra. Hetta fer at hava við sær neiligar búskaparligar avleiðingar fyri alt samfelagið.

Bakstøði

Hetta skriv kann sjálvandi skiljast sum, at eg royni at verja tey rættindi, ið eg sum ein av eigarunum í fiskivinnufyrirøku í Føroyum havi. Hetta skilji eg væl, men eg skal samstundis undirstrika tað, sum eg eisini fleiri ferðir havi sagt alment, at eg á ongan hátt eri ímóti at rinda aftur til samfelagið ein part av ti vinningi, sum virksemað kastar av sær. Trupulleikin við uppboðssølu av veiðirættindum er serliga, at sølan tekur út tilfeingisrentuna, áðrenn fiskurin er viddur, ja áðrenn vit yvirhøvur vita, at veiðan fæst til høldar. Soleiðis leggur uppboðssøla enn eitt óstøðugt element inn i eina vinnu, sum frammanundan er kend fyri at hava óstøðugar og skiftandi umstøður. Eg vil sum nevnt fegin rinda avgjald fyri fiskirættindini, men foyvi mær og øðrum reiðarum fyrst at skapa vinningin, sum kann geva samfelagsbúskapinum eitt munandi avkast.

Eg eri greiður yvir, at tað kann tykjast órímligt, at nakrar fáar fiskivinnufyrirøkur hava kastað lutfalsliga meiri av sær enn aðrar fyrirøkur, og at hetta fyri ein part er grundað á tað ójavna býtið av fiskirættindum. Her mugu vit tó eisini minnst til, at lögtingið við lógini um vinnuligan fiskiskap í 1994 og við seinni broytingum í 1998 skapti fortreytirnar fyri umsetiligum fiskirættindum, soleiðis at vinnan sjálv kundi laga flotan til tøka tilfeingið. Við øðrum orðum valdi politiska skipanin tilvitað eina loysn, ið øðrumegin skuldi fremja tillagingina ella niðurskurðin av flotanum, men sum hinumegin veitti

møguleika fyri færri og størri fiskiveiðifyritøkum. Í dag tykist tað sum at øll hava gloymt henda veruleika og at keypa upp og leggja saman loyvi samsvarandi ásetingunum í lógini verður gjørt til illgrunasama spekulatióin við fdlksins ogn. Fyri mitt viðkomandi kann eg siga, at eg havi verið við til at keypa upp og leggja saman fiskirættindi fyri at skapa lønandi vinnu burturúr t.d. botnfiskarsettindum, sum frammanundan bara góvu undirskot.

Sjálvandi kann eisini eg skilja, at tað smakkar summum lögtingslimum ilia, at vinnan verður savnað á færri hondum og á færri støðum í landinum. Tað, ið undrar meg, er, at einasta boð uppá, hvussu viðurskiftini kunnu verða skipað annarleidis enn í dag, tykist vera at selja øll rættindi á uppboðssølu. Orsøkin til at eg undrist er tann, at ein fræls og opin uppboðssøla í nógv størri mun enn verandi skipan kann væntast at miðsavna rættindini á færri hondum.

I almenna orðaskiftinum siga búskaparfrøðingar, at uppboðssøla av veiðirættindum fer at tryggja, at fólkini við bestu hugskotunum koma framat rættindunum. Vit sum dagliga selja og keypa veiddan fisk á Fiskamarknaði Føroya vita, at á uppboðssøluni vinnur hægsta boð. So uttan politiska stýring av uppboðssøluni, t.e. í veruleikanum eitt slag av politiskari útluting, verða tað kapitalsterku fyrítøkumar, sum vinna veiðirættindini.

Eg ivist, um tað er hetta, ið tingfólk verulig ætla og vænta sær burturúr fiskivinnunýskipanini eftir 2018. Tí vildi eg mælt til, at vit heldur enn hetta einvísa fokusið á uppboðssølu fara at hyggja at øðrum møguleikum, t.d. krøvum um virðisøking og møguleikanum fyri at leggja lutfalsliga høg tilfeingisgjöld á vinnuna í teimum tíðum, tá ið vinnan hevur lutfalsliga stórt avlop. I slíkari skipan hevði sjálvandi eisini borið til at selt ein part av veiðirættindunum, t.d. rættindi, ið verða latin landinum aftur; rættindi til fiskasløg, ið ikki hava verið fiskað frammanundan ella rættindi, ið standast av at Føroyar í strandalanda- ella sínamilum samráðingum hava vunnið sær størri kvotur enn tær, ið vanligar hava verið lutaðar út til verandi flota.

Fyri mær tykist tað sum um, at vit í løtuni eru í ferð við at velja nógv ta vánaligastu loysnina fyri framtíðar fiskivinnu í Føroyum.

Seinastu tíðina hava nakrar ráðstevnur verið um fiskivinnuna og um ætlanirnar at skipa uppboðssølu. Tað er í hvussu so er staðfest á hesum ráðstevnum, at einki land í heiminum, sum hevur ið ski vinnu sum høvuðsvinnu, nýtir uppboðssølu til at býta út fiskirættindir. Tað tykist tí løgið, at vit í Føroyum skulu vera “undangonguland”, og at vit í Føroyum skulu eksperimentera so ógvusliga við fiskivinnuni, serliga tá ið hugsað verður um, at fiskivinnan í Føroyum er so nógv tann størsta vinnan og grundarlagið undir búskapi okkara.

Tað tykist eisini løgið, at farast skal so kollveltandi til verka, tá ið hugsað verður um, at fiskivinnan, seinastu 20 árin, hevur flutt seg frá at vera ein vinna, sum fekk stóran studning frá landskassanum, uml. 500 mio kr. um árið, umframt at iandskassin veðhelt fyri uml. 2 mia kr., til at vera ein vinna, sum

stórt sæð er studningsfrí, og sum hinvegin í fleiri liðum kastar nógvan pening av sær og gevur stórar beinleiðis og avleiddar ágóðar til samfelagið. Fiskivinnan rindar í dag uml. 200 mio kr. til landskassan í tilfeingisgjøldum.

Sum grundgeving fyri at fara undir hesa uppboðssølu hava ymisk sjónarmið verið havd frammi, m.a. at skapa móguleikar hjá nýggjum aktørum at koma inn í fiskivinnuna og at fáa størri avkast til landskassan.

Eg meti ikki, at hald eru í hesum grundgevingum og tað er heist eisini tí, at man nú umorðar grundgevingina til at “fara frá politiskari útluting til eina marknaðargrunndaða skipan.” Hetta er eitt politiskt sjónarmið, sum er trupult at prógva ella mótrógva rættleikan av og sum nevnt má politiski myndugleikin eisini stýra uppboðssøiuni, um endamálið er at fáa aðrar vinnarar enn teir, sum frammanundan ráða yvir neyðugum kapitali. Persónliga haldi eg, at føroyska fiskivinnan eins nógv og aðrar vinnur er ein marknaðargrunndað skipan.

Avleiðing av uppboðssølu

Niðanfyri fari eg at nevna nøkur av mest eyðsýndu lýtunum við eini uppboðssølu. Eg meti, at ein uppboðssøla:

1. er ein sera vánaligur háttur at fáa pening í landskassan
2. fer at steðga allari nýbygging av skipum til fiskivinnuna og gera fíggingarmóguleikarnar munandi verri
3. fer at skapa sera ótrygg arbeiðskor hjá fiskimonnum
4. fer at gera støðuna truplari, tá fiskivinnusamráðingar vera við onnur lond
5. fer at gera tað munandi truplari at marknaðarføra føroyskan fisk
6. fer at beina fyri yvirskotinum í fiskivinnuni, soleiðis at fiskivinnan frameftir ikki fer at birta undir annað virksemi í samfelagnum
7. fer at fáa gularótina at sleppa inn í fiskivinnuna at hvørva
8. fer at minka um móguleikarnar hjá nýggjum aktørum at koma uppí fiskivinnuna

Ad. 1) ein sera vánaligur háttur at fáa pening i landskassan

Tað tykist sum, at uppboðssølan at byrja við var grundað á, at hon for at hava við sær munandi størri inntøkur til landskassan. Hetta var kanska serliga eitt sjónarmið, sum varð ført fram áðrenn tilfeingisgjöld vórðu lögð á vinnuna.

Sjálvur meti eg, at tað er munandi tryggari fyri landskassan og vinnuna at hava tilfeingisgjöld og skattaskipanir at krevja inn pengar frá fiskivinnuni heldur enn uppboðssølu. Hetta er grundað á óvissuna, sum er, tá ið rættindi verða seld á uppboðssølu, og sum heilt vist fara at hava við sær, at tey tilboð, sum vera bjóðað uppá fiskirættindi verða heldur lægri enn um ein skipan við varandi rættindum, har loyvishavarnir rinda tilfeingisgjöld.

Tað kann henda, at uppboðsøluskipan i fyrsta umfari fer at kasta nakað meira av saer, men tá ein tíð er farin, verða uttan iva færri inntøkur til landskassan i mun til eina avgjaldsskipan.

Her er vert at minnst til, at tann reiðari, sum skal bjóða uppá fiskirættindir í framtíðini, skal hava í huga rættiliga nógvar ókendar fyrireytir, tá ið harm bjóðar, so sum t.d. fiskaprís, oljuprís, veður og vind, umframt hvussu fiskiskapurin fer at verða, tvs. at harm í tilboði sínum má leggja uppfyri hesar nógvu óvissur.

Hetta at bjóða uppá fiskirættindir, hevur ofta verið sammett við støðuna, sum byggifyritøkur eru í, tá ið tær bjóða uppá arbeiðir. Her er tó ein avgerandi munur, nevnliga at byggifyritøkan bjóðar uttan ókendar faktorar við tað, at arbeiðið, sum bjóðað verður uppá, er fult út skjalfest. Byggifyritøkan veit, tá ið hon bjóðar, júst hvat arbeiði hon skal gera, hvør tíðarætlanin er, og hvat tilfar skal nýtast o.s.fr.

Hendan støðan hjá byggifyritøkunum kann kanska heldur samanlíknast við ta støðu, sum flakavirkini eru í. Tá farið verður á uppboðssølu at bjóða uppá fiskin frá skipum, vita virkini hvat tey bjóða uppá, bæði í nøgd og býtt upp í sløg og virkini keypa rávørna til eina framleiðslu, sum tey hava fult ræði á og ofta er framleiðslan frammanundan seld víðari til kundar. Somuleiðis kenna virkini framleiðslukostnaðin, áðrenn bjóðað verður.

Um tað almenna arbeiðir við tilfeingisgjöldum, hevur vinnan tryggjar karmar, og rindar so av avlopinum til landskassan. Hesi avgjöld kunðu verið progressiv, tvs. hægri, um vinningurin er serliga høgur.

Sjálvur hevði eg mett, at ein skipan, har vinningurin ikki varð skattaður so harðliga fyrr enn harm verður tikin úr fiskivinnuni til privata nýtslu, hevði verið tann rætta við tað, at skipanin tá í ávísan mun hevði eggjað til nýløgur. Eg eri tó greiður yvir, at ein slík skipan hevði havt onkrar vansar við sær, men undir øllum umstøðum haldi eg, at ein avgjaldsskipan heldur enn uppboðssøla er nógv tryggari inntøkukelda hjá landskassanum.

Ad. 2) fer at steðga allari nýbygging av skipum til fiskivinnuna og gera fíggingarmøguleikarnar munandi verri.

Okkara grannalond byggja fiskiskip sum ongantíð áður. Síðani 2007, tá ið fiskiloyvini vórðu uppsøgd at fara úr gildi 2018, er einki nýtt fiskiskip bílagt til Føroyar, hóast rentan er lág, og skipasmiðjumar hava lítið at gera (av kreppuni í oljuvinnuni) og norska krónan er søguliga lág. Trupulleikin er m.a. tann, at skalt tú fáa fígging, mást tú kunna visa á eitt skilagott inntøkugrundarlag og eitt trygt kvotugrundarlag. Lýkur tú ikki hesar minimumstreytir, so spælar fíggingarstovnurin ikki við longur. Á fiskivinnuráðstevnuni, sum Fróðskaparsetrið skipaði fyri í Norðurlandahúsinum í vár segði stjórin fyri fiskivinnu- og alivinnudeildina hjá Nordea í Noreg, at tey komu ikki at fígga fiskivinnuna í Føroyum undir hesum treytum, sum verða galdandi í samband við uppboðssølu. Tað sama hava aðrir fíggingarstovnar sagt, bæði alment og óalment. Marran í øllum hesum er, at man skal koma í stóra skuld - og ikki sleppa út at fiska. Avleiddi hugsunarhátturin verður tí, at tú mást hava eitt skuldarfrítt skip við biligari manning, men sum tíverri samstundis er ótíðarhóskandi, ineffektivt og lítið attraktivt fyri føroyskar fiskimenn.

Eg meti, at tað er rættiliga sannlíkt, at einki nýtt skip verður bygt til føroyska fiskivinnu, um tey, sum aetla at fiska, noyðast at bjóða uppá fiskirættindini á uppboðssølu.

Ad. 3) fer at skapa sera ótrygg arbeiðskor hjá fiskimonnum

Hetta hongur eitt sindur saman við tí, sum omanfyri er nevnt, men harumframt fer ein uppboðssøla at hava við sær ótryggleika orsakað av, at fiskimenn ikki vita um tað skip, ið teir starvast á, fer at fáa fiskirættindi. Harvið verða starvssetaninar munandi ótryggari, og tað fer at hava við sær, at tað verður munandi minni hugaligt hjá ungdóminum at velja fiskivinnu á sjónum sum lívsleið.

Tað kann vera, at hýrurnar umborð á ávísimum skipum seinastu árinu hava verið rættiliga høg, men eftir mini meting, fer ein uppboðssøluskipan at leggja rættiliga stórt trýst á hýrurnar, og stórir vandi er fyri, at fiskivinnan gerst ein láglønarvinna, har tað verður sera trupult at fáa ungar føroyingar at luttaka. Tað kann vera, at manningarfeløgini eina tíð fara at hava móguleika at arbeiða móti hesum ráki umvegis sáttmálarnar, men her verður uttan iva eitt trýst á sáttmálamar, sum fer at hava við sær munandi lægri hýrur uppá sikt.

Tá hugsað verður um tær í upphædd lutfalsliga høgu hýrurnar í dag, má man hava í huga, at hesar hýrur eru fyri fiskiskap alt árið. Tvs. at tann sjómaður, sum nýtir ein sjálvsagdan rætt at vera helvtina av tíðini heima, og helvtina av tíðini burtur, fær bert hálva hýru.

Eg meti, at hetta eisini er galdandi, hóast uppboðssølan verður skipað á tann hátt, at gjaldið fyri fiskirættindini skal av reiðarans parti.

Ad. 4) fer at gera støðuna truplari, tá fiskivinnusamráðingar vera við onnur lond

Tá ið Føroyar samráðast við okkara grannalond um sínamilum fiskiveiðirættindi, hevur landið ein ávísan íleksibilitet. Landsstýrismaðurin og samráðingarleiðslan kunnu frá tíð til aðra meta um, hvørt avtalur við grannalondini eru á nøktandi stigi t.d. viðvíkjandi bítislutfalli í umbýtiskvotunum; viðvíkjandi veiðuøkjum og veiðitíðum; reiðskapi o.s.fr.

Roknast má við, at hesin fleksibiliteturin verður minni, tá ið kvoturnar, ið samráðst verður um longu er seldar á uppboðssølu. Við øðrum orðum verður samráðingarstøðan hjá mótpartinum styrkt, tí mótparturin veit, at kvoturnar longu eru seldar. Skulu seldu kvoturnar rindast, tá ið avreitt verður, ger tað heist bara støðuna verri, tí umframt fiskiveiðipolitisku atlitini frammanfyri (bítislutfall, veiðitíð og -øki, reiðskapur v.m.) skal landsstýrismaðurin nú eisini hugsa um inntøkur landskassans. Tað er ikki vist, at stuttíðar áhugamálini hjá landskassanum altíð vera samanfallandi við yvirskipaðu fiskiveiðipolitisku áhugamálini hjáFøroyum.

Sjálvandi kann argumenterast fyri, at kvotur seldar á uppboðssølu, serliga um talan verður at selja fiskirsettindi fyri fleiri ár í senn, eru seldar undir somu fortreyt sum verandi loyvi verða lutaði út undir, t.e. at Føroyar hava samrátt seg fram til neyðugar kvotur.

Eg skilji sjónarmiðið, men tað er naivt at halda, at kvotur keyptar á uppboðssølu ikki fara at leggja eitt størri trýst á fiskiveiðimyndugleikan um at gera avtalur við okkara grannalond enn verandi skipan, har útlutingin av fiskiloyvum sum høvuðsregla byggir á søgulig rættindi. Av tí at bæði reiðarar, ið hava keypt, og landið (landskassin) hava nakað at vinna við at fiskiveiðiavtalurnar verða gjørdar, kemur hetta trýstið bæði innan- og uttanífrá. Sum frálíður gevur tað eina veikari samráðingarstøðu og verri avtalur við okkara grannalond.

Ad. 5) fer at gera tað munandi truplari at marknaðarføra føroyskan fisk

Vit, sum í fleiri áratíggju hava flskað og selt fiskavørur uttanlands, vita, at ein orsök til at vit á hvørjum ári fáa hægstu prísir á marknaðinum er, at keyparar okkara hava álit á okkum sum tryggjar veitarar. Langtíðar sölusáttmálar við kundarnar fáa prísir upp, men trygdin undir slíkum sáttmálum er støðug framleiðsla, sum krevur at virkini samstarva tætt við veiðuliðið, antin við avtalum, ella við íløgum í skipini.

Eg kann nevna, at á Kósini eru kanska eini 15% av rávørini keypt á uppboðssølu, meðan restin stavar frá skipum, sum Kósin heilt, ella partvíst eigur. Uttan hetta sambandið við skipini, hevði ikki borið til at fingið framleiðsluna so effektiva, sum tað hevur eydnast. Heist ger tað sama seg galdandi hjá Faroe Origin og í samstarvinum milium skipini í Hvalba og Delta

Seafood á Tvøroyri, og samstarvið milium skipini sum fiska gulllaks og Tavuna í Leirvík.

Eitt annað dømi er Varðin Pelagic á Tvøroyri, sum nú byggir surimiverksmiðju til at framleiða surimi úr svartkjaftinum. Hetta hevði neyvan verið gjørt, um felagið samstundis ikki hevði rávørutrygð.

Eg haldi, at bæði virkini og manningamar fáa meira burturúr hesum samstarvi.

Um vit ikki kunnu veita okkara kundum hendan tryggileikan, verður avleiðingin uttan iva, at útflutningsvirðið lækkar.

Ad. 6) fer at beina fyri yvirskotinum, soleiðis at fiskivinnan frameftir ikki fer at birta undir annað virksesemi i samfelagnum

Tað, at nakrar fiskivinnufyrirøkur í Føroyum seinastu árinu eru vorðnar sterkar og hava skapt stór virði, hevur havt við sær rættiliga nógvar avleiddar íløgur í føroyska samfelagnum, sum annars ikki høvdu verið gjørdar.

Í hesura sambandi kann vísast á makrelfyrirøkumar, sum hava gjørt stórar íløgur í virkir á Tvøroyri, Kollafirði og Fuglafirði,

Um hugsað verður um JFK og Kósina, er vert at visa á, at ein stór orsök til, at Kósin lat upp aftur eftir at hon var latin aftur í seinastu kreppu var, at JFK saman við eigarum sínum og øðrum fyrirøkum, sum høvdu vunnið pengar úr fiskivinnuni í Klaksvík, aftur gjørdur íløgur í Kósina og tey skip, sum fiskaðu til Kósina.

Harumframt kann nevast, at Faroe Origin, sum eftir kreppuna keypti og lat upp flakavirkið í Runavík, eisini er sprottið úr fiskivinnuni innan onnur øki.

Sum annað dømið um íløgur, sum stava frá avlopi úr fiskivinnuni, kann nevast alt hjálandavirksemið hjá Skansa Offshore, sum eisini er sprottið úr fiskivinnuni, og fiskivinnusamstarvi milium føroyska fiskivinnufyrirøku og norðmenn.

Við eini uppboðssølu kann roknast við, at ikki bara tilfeingisrentan, men eisini partar av vanligu yvirskotinum hvørva úr fiskivinnuni, og harvið eisini móguleikin at fremja nýggjar íløgur og skapa nýggjar fyrirøkur og arbeiðspláss.

Hetta er kanska tað, sum uppá sikt fer at hava størstu neiligu avleiðingina fyri búskaparvøxtur í Føroyum.

Ad. 7) fer at fáa gularótina at sleppa inn i fiskivinnuna at hvørva

Liggjas og Betuel Johannesen gingu saman við øðrum í 1993 runt í Klaksvík fyri at fáa til vega partapening at keypa línuskipið "Klakk". Hetta varð gjørt við eini vón um, at fiskarið fór at batna og at fiskaprísir fóru at kvinka uppeftir.

Líggjas og Betuel lögdu til brots við einum gomlum skipi og júst vónin um betri tíðir, hefur verið stöðid undir teirra áhaldni. Fyri tveimum árum síðani megnadu teir so at gera ílögu í stærri og nýggjari fiskiskip.

Higartil hefur tað hlnast hjá teimum báðum - tibetur - men uppboðssølan fer uttan iva at drepa framtíðarvónina. Tað, sum batnandi fiskiskapur og hækkandi fiskaprísir kundu bøtt um rakstrarúrslitið, fer bara spælandi útaftur, tí uppboðssølugjaldið eisini hækkar.

Uppboðssølan ger, at munurin milium inntøkur og útreiðslur verður minimalur. Gularótin er burtur og einhvør íløguhugur í fiskivinnuni fer at hvørva við tað, at útlitini at fáa stærri vinning, verður burtur. í hesum sambandi er kanska vert at nevna, at sveiggini í fiskivinnuni altíð hava verið og altíð vera rættiliga ógvuslig. Tí er neyðugt við lutfalsliga stórum vinningi fyri at viga upp ímóti teimum lutfalsligu stóru tapunum, sum vit við vissu vita koma í jøvnum millumbilum.

Ad. 8) fer at minka um móguleikan hjá nýggjum aktørum at koma uppí fiskivinnuna

Tað hefur verið ført fram, at uppboðssøluskipanin fer at hava við sær, at nýggir aktørar fáa móguleikan at koma inn í fiskivinnuna. Sjálvur meti eg at hetta verður tvørturímóti. Ein uppboðssøla fer uttan iva at hava við sær, at verandi aktørar í ávísan mun fara at kappbjóða, og at fiskirættindini verða flutt millum teir aktørar, sum í dag eru í fiskivinnuni. Men tað verður sera trupult, fyri ikki at siga ógjørligt, hjá aktørum, sum í dag einki hava við fiskivinnuna at gera, at keypa seg inn í fiskivinnuna á eini uppboðssølu uttan so, at hesir eru sera pengasterkir.

Sum víst á omanfyri, verður stórt sæð ógjørligt at fáa figging at keypa fiskirættindi, sum tí mugu keypast við eginfigging. Tá so hesir nýggju aktørar noyðast at gera ílögur í skip fyri á tann hátt at fáa móguleikan at fiska keyptu fiskirættindini, verður móguleikin at figgja skipini avmarkaður, og kravið frá peningastovnunum verður undir øllum umstøðum, at eginfiggingin skal vera rættiliga stór, eisini til sjálva skipafíggjngina. Peningastovnamir hava greitt boða frá, at tað verður truplari at figgja skip, um eingi rættindi at fiska eru knýtt til skipini.

Eg kann í hesum sambandi visa á, at tað hefur víst seg, at áhugin at koma uppí fiskivinnuna, hefur verið sera avmarkaður seinastu mongu árin. Skip við loyvum hava ikki so sjáldan verið til sølu fyri minni upphæddir, men tað hefur oftast víst seg, at eingin, sum ikki frammanundan er í fiskivinnuni, hefur hug at bjóða seg fram at keypa.

Samanlíkning við alivinnuna

Fiskivinnan og alivinnan hava ofta verið samanborin, men í hesum sambandi haldi eg tað er røttiliga lægið, at móguleikan fyri at selja alirættindi á uppboði ikki verður nevndur. Hetta skal eg heldur ikki gera meg til talsmann fyri, men eg meti ikki, at nakar munur er á hesum báðum vinnunum, heldur ikki tá tað snýr seg um móguliga uppboðssølu.

Um samanlíknast skal við reiðaran, sum eigur eitt dýrt fiskiskip, men sum noyðist at keypa fiskirættindi á uppboðssølu við jøvnum millumbilum, so hevði líka so væl borið til at selt rættin at ala á uppboðssølu fyri eitt tíðarskeið í senn, sum svarar til ein vanligan ali-syklus. Tvs. at ein alari umleið hvørjar 18 mánaðir ella so, hevði skulað bjóðað uppá rættin at ala á einum ávísnum firði og harvið skipað útseting sína. Tá so slaktið var av, kundi hann bjóðað av nýggjum uppá rættin at ala á sama firði. Um onkur annar bjóðaði hægri, hevði hesin fyrri alarin verið noyðdur at flutt alia sína aliútgerð, so hin, sum keypti, slapp framat.

Í veruleikanum er eingin munur á hesum og at selja fiskirættindi á uppboðssølu. Hinvegin haldi eg ikki, at nakar heldur at ski! er í at selja firðimar á uppboðssølu á henda hátt, tí tað júst hevði oyðilagt allan kontinuitet hjá teimum alifyritøkum, ið vit í dag hava. Tað er heilt greitt, at t.d. Bakkafrost, hevði ikki havt móguleika at bygt virkir til at framleiða liðugvøru, um felagið ikki kundi tryggjað sær aldan fisk.

Í veruleikanum er støðan hjá fiskivimiuni júst tann sama. Um støðugt virksemin skal byggjast upp, er neyðugt at hesar fyrirøkur hava trygd fyri tí grandleggjandi undir virkseminum, nevniliga at hava móguleikan at fiska.

Tað tykist sum at øll eru samd um, at virðisketan í alivinnuni skal verða so long sum gjørligt, meðan tað øvugta ger seg galdandi innan fiskivinnuna, hóast eingin munur í veruleikanum er á hesum báðum vinnunum.

Politisk útluting og samanbering við aðrar vinnur

At enda skal eg gera nakrar viðmerkingar til politiska slagorðið, um at fiskivinnan skal broytast frá politiskari útluting til at vera ein marknaðargrunndað skipan.

Eg meti sjálvur, at vit í dag hava eina marknaðargrunndaða skipan, sum byggir á, at teir, sum luttaka í fiskivinnuni hava vissu fyri, at teir hava móguleika at fiska grundað á tey fiskirættindi, ið teir hava fingið tillutað ella hava keypt.

Hetta er ikki annarleiðis enn í so nógvum vinnunum, har nógvar fyrirøkur grunda virksemin sítt á rættindi av einum ella øðrum slag.

Sum dømi kann nevast, at flestu heilsøkur byggja sítt virksemin á bindandi rættindi frá framleiðarum at selja ávísar vørur í Føroyum, umframt at t.d. eisini bilasøurnar allar eru grundaðar á einarætt at selja ávís bilmerki.

Hetta er eisini galdandi innan flestu veitararnar til fiskivinnuna, sum hvør í sínum lagi hava einarætt at selja ymiskt, t.d. spøl, motorar, umframt aðrar veitingar. Hesin einarættur er tað, sum skapar grundarlag undir virkseimi teirra.

Hetta kann í ávísan mun samanlíknast við flskivinnuna, men eingin hevði komið til hugs at ført fram, at hesar vinnur ikki eru marknaðargrunndaðar. Til samanberingar kann nevast at hesar fyrirkur ofta eru grundaðar á einarætt frá útlenskum fyrirkum. Einarættur frá útlenskum veitara ella frá Føroya landsstýri er líka mikið, búskaparlíga er eingin munur á.

Endi

Eg vóni, at eg við hesum havi víst á fleiri av teimum sera stóru og neiligu avleiðingum, sum tann skipaða uppboðssølan fer at hava við sær.

Tí loyvi eg mær at heita á tykkum urn at umhugsa støðuna av nýggjum og ikki leypa fyrilitarlest út eitt sosialt eksperiment, sum uppboðssøla av øllum veiðirættindum er at meta sum. Heldur eiga aðrir móguleikar fyri, hvussu fiskivinnan kann skipast, at verða kannaðir. Aðalmálið má vera at frna eina skipan, sum bæði gevur tryggleika til verandi vinnu og móguleikar til teirra, ið brenna fyri at gerast partur av fiskivinnuni. Tað málið náa vit tíverri ikki við uppboðssølu, tvørturímóti.

Uppgávan er ikki løtt, men eg seti mítt álit á, at tit sum fólksins umboð fara at gera tykkara besta fyri at fínna vísu steinarnar. sum skapa fortreytirnar fyri at endurnýggja fiskivinnuna til gagns fyri okkara samfelag.

Skuldi onkur tykkara - samd ella ósamd - havt hug at skift orð um okkurt av tí, ið eg havi ført fram, eru tit altíð vælkomin at venda tykkum til undirritaða.

Við hesum ynski eg tykkum øllum eitt framhaldandi gott summar.

Við heilsan

Hanus Hansen, reiðari
+298 55 54 60
Teldupostur: hanus@jfk.fo